

peževe repice, in spomladi po potrebi se izkoplje in hrani v suhih prostorih; tako shranjena več mesecev nepokvarjena ostane. Tudi pozimi jo lahko iz njive vzamemo; takrat pa je najboljša, ko porabiti jo.

Pridelek je lep, blizo tolikošen, kot od krompirja, v dobri zemlji je še celó večí. Tudi mnogo perja ali slame dá. 30 do 50 centov, ktera je tudi suha dobra za rabo. Najboljši čas štible porezati je meseca vinotoka (oktobra); en čovelj nad zemljo se štibla odreže in v snopič poveže in posuši. Taki snopiči se sestavijo tako, da jih zrak dobro posuši; čez nekaj dni se snopiči obrnejo, da se popolnoma posušé. Potem se shranijo na dobro suhem kraju, da štible in perje ne splesne. Ta slama je dobra klaja za živino, posebno za konje in ovce, naj bode zelena ali posušena. Vrednost take slame cenijo kemikarji precej dobro in stavijo primeru med mrvo in tako slamo kakor 2 do 7; to je gotovo zadostno. Tudi za kurjavo služijo stebila posebno ondi, ker drv nimajo. Pepel stebel ima dovolj kali-a (pepelika) v sebi, toraj je ta pepel zavoljo kali-a dober gnoj.

Gomolji so dobra piča za živino, in sicer ravno tako kakor krompir. Živina ta sad rada jé, ker je posebno bogat na sladkorji. Konj posebno ljubi tako pičo, tudi mu dobro hasne, ako dobiva zraven nje tudi potrebne suhe klaje. Tudi ovce ga ljubijo; opomnim pa, da morajo dobivati tudi dovolj suhe klaje, da ne dobijo driske. Svinjam ga tudi kuhajo in ga hvalijo, da tudi njim dobro hasne. Kravam ga pokladati se pa menj priporoča. Ker ima papeževa repica mnogo sladkorja v sebi, zato tudi služi za napravo žganja. — Ljudem pa za jéd ni všeč, ker je preveč sladka.

J. Povše.

Krt ni dobrotnik.

Večkrat sem že v „Novicah“ in tudi v „Pratiki“ bral pravdo o tem: ali je krt dobrotnik zemljiščem ali ne? Pri nas na Kranjskem ga imamo zapisanega za škodljivca, zakaj skušnje učé kmeta, kaj je dobro, kaj ne. Če začne krt riti na dobrem travniku, in če ga gospodar ne prežene, bode dober travnik čez 5 let gotovo za polovico slabiji, če tudi gospodar vsako krtino sproti razbrska. To mene in vsakega kmetovalca lastna skušnja uči. Morda je na Švicarskem ali pa kje drugje krt res dobrotnik, pri nas na Kranjskem pa gotovo ni. — Verjemite mi, da ravno zavoljo takih in enakih misli so gospodje pri kmetih tako ob vero prišli, da jim malo verjamejo. Fr. Zupančič.

Dostavek vredništva. Mi skušenemu gospodarju Zupančiču radi verjamemo, da krt ni tak dobrotnik, kakor ga sém ter tje čislajo, pa tudi to je gotovo, da ni tak razbojnik, kakor ga drugi popisujejo. Morebiti je pa ravno krt bil, ki je prvi učil ljudi orati, kajti on orje pod zemljo in spodnjo prst na vrh meče, da jo zrak in dež rodovitno naredí. Tudi je gotovo, da ne spodjeda rastlinam korenin, ker se živi le od mesovja mrčesovega. To pa je na drugi strani tudi res, da s krtinami izruje marsiktero koreninico rastlinam in da je nadležen travnikom, kader se kosijo. — Kar pa naposled naš častiti pisatelj gospôdi očita, da ima kmet malo vére do vednosti kmetijske pri gospodih, to je prehudo rečeno, ker ravno skušnje vseh časov nas učé, da kmet je priden delavec, al za napredek kmetijstva je malo storil, kjer ni prilike imel učiti se umnega kmetijstva, ki je tudi učenost. Prašajmo se le: kdo je iznajdel žlahnjenje sadjereje? Kje je, na priliko, bila sadjereja na Kranjskem, dokler fajmoštra Pirca ni bilo? Kdo je iznajdel dobra drvesa (pluge), ali gospod ali kmet? kdo senožeti ro-

dovitne delati, suhe močiti, močirne sušiti? kdo je učil pametna gnojnišča narejati, katerih še, žalibog! danes na kmetih tako poredkoma nahajamo? Ali ni gospôda na Kranjskem morala z briči in premijami kmete siliti, da so začeli krompir — veliki dar božji — saditi? Kakošni so še zdaj cepci na Kranjskem, ker kmetom ni mar za druge — dobre? Kako je s živinorejo? In tako bi mógli brez konca in kraja naštetí cele litanije, ki kažejo, da ves napredek pri vsem kmetijstvu izvira večidel le od gospode, to je, od mož v gospôski suknji, ki pa se kmetijstva držijo na roki učenja in skušinj. Zategadel pa ti gospodje niso bili nikoli ošabni zato, in kar se na prid in blagor kmetijstvu storili, so le veseli, ako umni kmetje, ki se niso mogli v šolah pridobiti za povzdigo kmetijstva potrebnih naukov — prave podlage umnemu gospodarstvu — ravnajo po njihovih skušnjah in naukih. Zato pustimo vsakemu svoje: umni kmet posnema, kar učené moške najdejo, in zato, da posnema, je tudi hvale vreden!

Národno-politične stvari.

Kratek načrt, kako naj se napravljajo tabori.

Národni shodi ali tabori, v katerih ljudstvo svoje mnenje javno razodeva, so pripuščeni vsakemu svobodnemu narodu. V svobodni državi mora vlada celó želeť, da se državljani pogostoma zbirajo v take shode, kajti njej mora mar biti za to, da spolnuje kar je le mogoče ljudske želje, ktere odkrivajo potrebe njegove. Postave morajo tedaj v tem obziru velikodušne biti, da se more ljudstvo zbirati brez zadržkov in birokratičnih ovirov. Beseda mora biti, se ve da, nerazuzdana, vendar pa svobodna, da sme govornik resnico povedati, rane odkriti, ljudstvo ima pa radovoljno poslušati in mirno prevdarjati tudi kako nasprotno mnenje.

Angleži in Švicarji vživajo že zdavno take postave, in nismo še slišali, da je ta pravica škodljiva bila državam, da-si tudi skrbi vlada le od daleč za red in mir pri taci shodih. V teh deželah je prav lahko narodne shode sklicati, ako je kaka potreba silna. Hitro se lotijo tega predmeta časniki in ga vsestransko pretresavajo, ljudstvo pa bere, in premišljuje. To pa mu ne zadostuje. Državljani hočejo tudi odločno svoje mnenje razodeti. Oglasijo tedaj nekteri veljaki, skličejo shode po časopisih v primeren kraj, in ljudstvo se zbere, da sklène, kar misli, da je v njegov prid.

Stroški takih shodov so majhni; v kraju shoda se napravi leca ali govorišče; prav za prav ni družega nič potreba. Bister um, trdna volja, domovini vdano srce in pa lep red: to je zadosti, in najlepši kinč taboru.

Naši bratje Čehi so se skušali v mnogih taborih, in tudi mi Slovenci smo že začeli taboriti, prepričali smo se velike koristi teh shodov.

Ker pa slišimo od več strani, da hoče naš slovenski narod prihodnjo spomlad v tabore se zbirati po raznih naših deželah, ne bo odveč, da pregledamo predpise, ki pri nas v tem obziru gledé na postavo od 15. novembra 1867. leta veljajo, in pa način, po katerem se dajo tabori pri nas napravljati.

Najloža pot je ta, da se v dotični okolici zbere nekoliko veljavnih mož, 5 ali 6, ki načrtajo program in povabijo osebno še druge možake v pomenek. Za to malo število z besedo povabljenih ni treba nobenega posebnega dovoljenja in tudi nobenega naznanila. Ti zbrani rodoljubi se ustanovijo za odbor in si izberó izmed sebe prvomestnika; odločijo točke, o katerih se

Novi ukazi.

Ukaz ministra za bogočastje in uk

od 10. febr. 1869 o začasni uredbi šolskega nadzora

veljaven za gornje in doljne Avstrijsko, Kranjsko, Moravsko, Šlezko, Tiroljsko in Trst z njegovo okolico.

bo v taboru govorilo in sklepalo, in odločijo kraj, dan in uro za tabor. Potem se razdelijo v odseke za raznovrstne potrebe, na priliko: en odsek mora sestaviti vabilo in preskrbeti natis; drug mora skrbeti za govornike, zopet drug, da se zniža vožnina na železnici, ako je taborci vpotrebujejo; še drug za okinčanje tabora, če se hoče kaj potrošiti za take reči; potreben je pa še oži odsek za denarstvene zadeve. Vsa taka opravila prevzamejo lahko tudi posamesne osebe namesto ožih odborov. Prvomestnik odborov pa po §. 2. omenjene postave mora — saj 3 dni pred taborom — naznaniti shod, in sicer na kmetih c. k. okrajnemu glavarstvu — v mestih, kjer kaka državna gosposka opravlja službo za varnost, tej gosposki, — v mestih pa, kjer je c. kr. namestništvo ali deželno glavarstvo, se naznani temu, ako ni v mestu nobene državne gosposke za varnost (§. 16.), in prositi dovoljenja (§. 3.) pa razložiti namen, kraj in čas tabora. To prošnjo naj podpišejo tudi vsi ali saj nekteri odborniki, ki so osnovalci tacega shoda, odgovorni za red in imajo čuti nad tem, da se v taboru zabranijo nepostavni govori in vsako nepostavno djanje (§. 11.).

Tako prošnjo za dovoljenje bojo pa modri osnovalci raji že 14 dni ali 3 tedne pred taborom gospôski podali, ker ga okrajna gospôska lahko odreče, in potem je treba pritožiti se na c. k. namestništvo (deželno glavarstvo), in od tega na ministerstvo notranjih opravil (§. 18.). Odbor mora dovoljenje v rokah imeti, kajti pred dovoljenjem se ne morejo razpošiljati povabila, a tudi ne izpeljavati zadnje naredbe.

Pri Šempaskem taboru se je pa nekaj drugači go-dilo. Obveljalo je mnenje, da ga imajo sklicati le občinska zastopstva (županije). V ta namen se je zbralo 7 županov in podžupanov, ki so župane, podžupane in starešine vseh občin na Goriškem sklicali v posvetovanje in so to naznanili okrajnemu glavarstvu (§. 2), ker je bilo preveliko število povabljenih in niso hoteli imennega zadržka. Odločeni dan jih je veliko prišlo v dvorano. Oni so sklenili, o katerih točkah se ima v taborih sklepati; odločili so mesto za tabor, in so izvolili odbor izmed županov, kateri je potem si prvomestnika izbral, in delal, kakor smo gori omenili. — To ravnanje je bilo prav koristno, kajti župani in soseskine močje so si vsi prizadevali, da so ljudem razjasnili točke, prevažen namen shoda, in so tudi vsi skrbeli za red, da-situdi niso za-nj odgovorni bili. Tudi so pobirali denar po vseh občinah za stroške in nabrali so skoraj 300 gold. Vsak je dal, kar je mislil, in najmanjši dar so vzeli hvaležnega srca.

Na dan tabora ima odbor veliko dela; zbrani morajo tudi sami skrbeti, da se mir ne kalí. Vsak se mora zavedati, da je to časten dan, da beseda gre za blagor naroda.

Prvomestnik odbora ali pa tudi kak drug odbornik naznani zdaj začetek shoda, in zbrano ljudstvo si izbere predsednika ali taborskega župana, kterege odbor nasvetuje ali kterege ljudstvo brez kakega nasveta želi, in ga hoče tako počastiti. Ta potem prevzame predsedstvo in ima navadne dolžnosti in pravice vsacega predsednika.

Iz vsega tega se vidi, da ni težko napravljati narodnih shodov, ako je ljudstvo navdušeno, a zraven mirno. — Konečno se izreka le še želja, da bi se tabori hitro vrstili po vsi Sloveniji, da bi bilo to delo dovršeno do konca junija l. l.

Da se v deželah (gori imenovanih), dokler se ne dá deželna postava, poprime najvišega vodstva in nadzorstva ljudskih šol, katero jej gré po 1. §. državne postave od 25. maja 1868., zato na podlagi 14. in 15. §. te državne postave ukazujem naslednje:

1. Dosedanja opravila cerkvenih viših uradov (*konzistorij*) in šolskih nadzornikov ozir ljudskih šol in k njim spadajočih privatnih šol brez prikrajšanja določila 2. §. imenovane državne postave, imajo priti v roke političkim deželnim vladam, dosedanja opravila duhovnih okrajnih šolskih nadzornikov (*dekanov*) z istim prikrajšanjem pa političkim okrajnim uradom.

2. Deželni poglavarji so pooblašteni v vseh važnejih obravnavah o šolskih zadevah na posvetovanje sklicati ude deželnega odbora, duhovne v deželi obstoječih verskih spoznanj in učitelje. Oni imajo v porazumeenje s temi posvetovati se in ministru bogočastja in uka v potrjenje predložiti nasvete, kako naj se vravná okrajni šolski svet, dokler se ne dá dotična deželna postava.

3. Politiški okraji so ob enem tudi šolski okraji.

4. Vsaka mestna občina, ki ima svojo županijsko postavo, je poseben šolsk okraj za-se, in opravlja posel šolskega nadzorstva v prenesenem področji.

5. Političkim okrajnim gosposkam oziroma gosposkam mest z lastno županijsko postavo, bodo v učno-pedagogičnih šolskih zadevah in za šolske ogledé na pomoč začasni šolski okrajni nadzorniki, ki jih izvoli minister za bogočastje in uk ter jim dá dotični návod.

Te nadzornike plača državna blagajnica, voznino pa jim dá šolska srenja.

Ta določila veljavo dobé 1. marca 1869. leta.

Hasner.

Mnogovrstne novice.

* Sliko (podobo) Vuka Karadžića v naravni veličini od srbskega umetnika Dimitrija Tirola je preuzvišeni gospod škof Strossmayer kupil za 320 gold. in jo daroval jugoslavenski akademiji. Slika ta je najlepša, ki predstavlja neumrlega Vuka tako, kakor je bil.

* V slovanskem jeziku izhaja časnikov letos 399 in to ruskih 198, českih 77, poljskih 69, hrvaško-srbskih 26, slovenskih 12.

* Novo cerkev v Prein-u v doljni Avstriji (to je zvonove, mašne plajše, klopi itd.) so 4. dne t. m. zarubili podvzetniki, ki so jo zidali, pa jim farani dolgá dozđaj še niso plačati mogli.

* Letošnjemu letu prerokuje vremenski prerok Zajček obilo žita, sadú, krompirja, zelja in sená.

* Lansko leto je bilo za vinstvo dobro. — Na Francozkem ni bil sicer pridelek obilen, ali vino je izvrstno. — V Avstriji se je pridelalo veliko in prav dobrega vina; na Rusovsko in Nemško ga veliko gré. — Ob Renu pridelek srednje mere, dober pa kakor 1862. leta.

* Zoper kačji strup rabijo Indijanci že davno z vodo stanjšani salmijakovec (*Salmiakgeist*). Tako piše angleški časnik „Times“. Al ne rabijo ga, da bi rano močili ž njim, ampak pijó ga. Čuda hitro pomaga.